

Egymásratalálás

Mária látogatása Erzsébetnél. Egy hajdani oltárszárny külső képe Csegöldről (XV.század vége, fa, tempera. 86×72 cm. Esztergom, Keresztény Múzeum 54.16)

Ennek az oltárrészletnek *Mária és Erzsébet találkozása* a témája. Annak ellenére, hogy a nevezett két alak uralja az egész képet, a karácsony jelentőségéről: Isten testetöltéséről szól. Ezt különösen az úgynevezett *foetus*-típusú ábrázolásmód hangsúlyozza, ahogy a magzati állapotban lévő Jézus és János alakja sugárzik át anyjuk hasán, láthatóvá téve a megfoghatatlant: az embernek a semmiből való életre kelését és az Istennek emberré válását. Azonban nem magzatok kerültek felszínre ezen a festményen, ugyanis nem abortuszról van szó, hanem isteni fogantatásról, *conceptio*-ról. A testiséggel és azon túl a testi-lelki, a történelmi-üdv-történelmi, a teremtői-megváltói isteni műnek lényege ábrázoltatik a szemünk láttára.

A kompozíció is ezt a teológiai üzenetet kívánja kiemelni. A szerkezet szempontjából nagyon fontos az a láthatatlan függőleges középvonal, amely teljes hosszában kettéosztva a képmezőt, balról Mária, jobbról Erzsébet által képviselt világot különbözteti meg és egyesíti kézfogásuk, szetetéjük összeölekezésének egyetlen egy átjárhatóságában. Az egyszerű ács jegyese, Mária természetes környezetet hoz magával, pusztát és sivár sziklákat. Erzsébet mögött, mint nagytiszteletű asszony, Zakariás pap felesége mögött templom épület egy része magasodik, amelynek nyitott kapujából épp most húzza ki zöld palástja szélét. Mária teremtésbeli környéke, a *koszmosz*, és Erzsébet emberi kéz által alkotott környezete, a *metakoszmosz* születendő gyermekük más-más származását illusztrálja. Jézus a betlehemi pusztá-barlangban született és élete végén a ragyogó jeruzsálemi templomba érkezett. János viszont templomban, papi bíborban kezdte életét és végül a pusztában hirdette mindhalálig az Eljövendőt.

Mária egyöntetűen sötétkék palástja és ruhája az égnek, pontosabban a mennynek világa, ahonnét az Isten érkezett a názáreti szűz méhébe. Erzsébet zöld palástja és piros öltözete, fehér fejkendője polgári színességében tipikus földi asszonyt, s születendő földi gyermeket jelez. Egymás szemébe néznek, egymásba ölelkeznek ők, az esendő, várandós anyák, a csudával telítettek. Az idős meddőnek méhe megnyílt, s a fiatal leányanya szűzessége megmaradt.

A láthatatlan függőleges középvonal a magzatokat is egymásnak tükrözteti. János, a félévnél idősebb embermagzat térdreerogyva köszönti a megfogant Istent. Az

evangélium szerint ezen találkozáskor *repesett* (eszkirtészen, Luk 1,41), mely különös szó orvosi kifejezés, a magzat megmozdulásának terminus technicus, ugyanakkor az örömteli szökellésnek, az önfeledt táncnak is. Jézus Krisztus magzata a másik oldalon a trónoló Istennek tartását mutatja a napsugarak ragyogó palástjába öltözve, jelezve azt, hogy ugyan Mária gyermeke, de a mennyei Atyaisten Fia, az eljövendő Messiás, a világ teremtője és megváltója. János előtte járva úgy tükrözi őt, az Eljövendőt, mind a Hold a Napot, a hajnalcsillag a hasadó új napot, az új teremtés egyetlen de örökké tartó napját. Akit Mária méhe rejt, az foglalja és fogadja be magát Máriát is, mert ő a teremtője és megváltója anyjának éppúgy, mint az egész univerzumnak. A teológia ezen festett változatát Augustinus egyik karácsonyi prédikációja magyarázza a legszebben:

„Az Úr dicséretét zengje szám:
azét az Úrét, aki által minden lett,
és aki lett mindenek között,
aki az Atya kinyilatkoztatója,
az anya teremtője,
Isten Fia az Atyától anya nélkül,
Emberfia az anyától apa nélkül...
...A Nap alkotója, s a nap alatt született.
Az Atya öléből irányítja az egész világot –
s a mai napot megszenteli anyja öléből.
Atyja ölében megmarad,
de anyja ölébe lép.
Az égnek és földnek teremtője,
s az ég alatti, a földön születik...
...Betölti a világot, s a jászolban fekszik.
Kormányozza a csillagokat, s anyja emlőjét szopja.
Oly nagy Isten formájában, s oly kicsiny a szolgálakjában,
hogy e kicsinységgel nem csökken nagysága,
sem eme nagyság által nem szűnik meg kicsiny lenni.”

A karácsony himnusza ez. A csegöldi oltárrészlet még Jézus születésének előtörténetét ábrázolja, noha a Krisztus-eseménynek az örökkévalóság a kezdete és a beteljesedése, s minden *jelen*-ése a teremtésről és a megváltásról szól. Mária és Erzsébet találkozásának örök témája a mi hétköznapi témánk is; nekünk, embereknek az egymásra találását hirdeti a mindenható Isten jelenlétében, akár a szívünkben hordozzuk, akár a környezetünkben tapasztaljuk őt. Nem könnyű kezét fogni és átölelni a másikat, talán a legnehezebb dolog a világon; pedig ha megtörténik, nincs nagyobb boldogság. Akkor az új ember repes bennünk. Dietrich Bonhoeffer írja egyik munkájában, hogy azért vagyunk képtelenek egymást szeretni, mert Jézus Krisztus,

akiről nem akarunk tudomást venni, falként áll közöttünk. Csak ha a szívünkben trónját elfoglaló Krisztus arcán keresztül látjuk meg a másikat, csak ha a testet öltött szeretet tekintetén keresztül találunk egymásra, akkor dőlnek le az előítéletnek és a fizikai-lelki-szellemi korlátoknak falai. S akkor vagyunk képesek kimozdulni a sajátunkból és átlépni a másik világába.

Mária és Erzsébet és világuk a képen már egy test, egy *koszmosz*, Krisztus testének összefort, eleven tagjai. A szerkesztés láthatatlan függőleges vonala nem elválaszt, hanem szemtől szembe tükröztet, s egymás szeme tükrében fölsejlik az, amit minden más eltakart. A láthatatlan vízszintes középvonal mentén, a horizonton pedig pillanatnyilag magzati állapotban, de isteni teljességben mindörökké velünk az Úr.